

11. А.А.Матин. Неценовые методы регулирования естественных монополий в условиях трансформации экономики. Автореферат. Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук. М.: – 2007.
12. Ж. Сапир. Естественные монополии: проблемы определения и контроля // Проблемы прогнозирования. 2004. №6. С. 46.
13. М.М.Хайкин ва В.А.Кныш. Естественные монополии в российской экономике: выбор модели регулирования. Управленческое консультирование. № 5. 2017.
14. Г.М.Николаевна. Естественная монополия в Евразийском экономическом союзе: понятие, сущность, виды и сферы деятельности. Траектория наука. www.pathofscience.org. Электронный научный журнал. № 4(9). 2016.
15. Блэк Дж. Экономика. Толковый словарь / Дж. Блэк; пер. с англ., под общ. ред. д-ра экон. наук И. М. Осадчей. – Москва: ИНФРА-М, 2000. – 548 с.
16. О.В.Власенко ва Д.С.Тарасов. Естественные монополии и их проблемы в экономике России. Наука и общество. Сибирский торгово-экономический журнал. № 4 (25) 2016.
17. Maya Vasache-Beauvallet, Anne Perrot Economic Regulation: Which Sectors to Regulate and How? In Notes du conseil d'analyse économique Vol. 44, Issue 8, 2017, pages 1 to 12
18. Ўзбекистон Республикаси Монополияга қарши курашиш қўмитаси маълумотлари.

BARQAROR RIVOJLANISHNI TA'MINLASHDA DAVLAT-HUSUSIY SHERIKCHILIK MUHOSABATLARI

*Хайитов Саиджон Бахтиёр ўғли -
Тошкент давлат иқтисодий университети
докторанти*

Аннотация. Бугунги кунда мамлакатлар барқарор риволанишини янги босқичига олиб чиқиши учун катта куч сарфламоқдалар. Ҳукуматимиз мамлакатнинг иқтисодий салоҳиятини янада ошириш учун мавжуд барча омиллардан фойдаланмоқда. Ушбу тадқиқотда мамлакатнинг иқтисодий ўсишига таъсир этувчи омиллардан бири, янги тадбир сифатида қабул қилинган фактор - давлат-хусусий шерикчилик механизмини такомиллаштириш ва унинг миллий иқтисодий тизимга таъсирини оширишни ўрганиш ва таҳлил қилиш кўзда тутилган.

Калит сўзлар. Харакатлар стратегияси, ДХШ механизми, ДХШ ривожлантириш агентлиги, инфратузилмавий лойиҳалар, хусусий шерик, транспорт, туризм, аҳолига хизмат кўрсатиш, медицина, қурилиш, ЯИМ, иқтисодий ўсиш.

ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОЕ ПАРТНЕРСТВО В ОБЕСПЕЧЕНИИ УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА

*Хайитов Саиджон Бахтиёрович -
докторант Ташкентского государственного
экономического университета*

Аннотация. Сегодня страны прилагают большие усилия для вывода устойчивого развития на новый уровень. Наше правительство использует все доступные факторы для дальнейшего увеличения экономического потенциала страны. Данное исследование направлено на изучение и анализ одного из факторов, влияющих на экономический рост страны, фактора, принятого в качестве новой меры - совершенствования механизма государственно-частного партнерства и увеличения его влияния на нашу национальную экономику.

Ключевые слова. Стратегия действий, механизмы ГЧП, агентство развития ГЧП, инфраструктурные проекты, частный партнер, транспорт, туризм, общественные услуги, медицина, строительство, ВВП, экономическая занятость.

PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN ENSURING SUSTAINABLE ECONOMIC GROWTH

*Hayitov Saidjon Baxtiyorovich -
doctoral student of the Tashkent state university of economics*

Abstract. Nowadays, countries are making great efforts to bring sustainable development to a new level. Our government uses all available factors to further increase the economic potential of the country. This study is aimed at studying and analyzing one of the factors influencing the economic growth of the country, a factor adopted as a new measure - improving the mechanism of public-private partnership and increasing its impact on our national economy.

Key words. Action strategy, PPP mechanisms, PPP development agency, infrastructure projects, private partner, transport, tourism, public services, medicine, construction, GDP, economic employment.

Кириш. Мамлакатлар ўзларини барқарор ривожланишнинг янги босқичига олиб чиқиши учун катта куч сарфламоқдалар. Шу жумладан Ўзбекистон Республикасининг иқтисодий салоҳиятини янада ошириш учун, ҳукумат мавжуд

бўлган барча омиллардан фойдаланмоқда. Хусусан, мамлакат иқтисодийида хусусий секторни ривожлантириш бўйича чора тадбирлар жадаллик билан амалга оширилмоқда.

Давлатимиз раҳбарининг 2017 йил 7 февралдаги 4947-фармони билан тасдиқланган 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясининг 1.2 бандида мамлакатни ижтимоий-сиёсий ва ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш бўйича вазифаларни амалга оширишда ўзаро манфаатли ҳамкорликнинг самарасини оширишга қаратилган давлат-хусусий шерикликнинг замонавий механизмларини жорий этиш зарурлиги белгиланган. Президентимиз 2018 йил 20 октябрда имзолаган “Давлат-хусусий шерикликни ривожлантиришнинг ҳуқуқий ва институционал базасини яратиш бўйича биринчи навбатдаги чора-тадбирлар тўғрисида”ги Қарорга асосан, Молия вазирлиги ҳузурида Давлат-хусусий шерикликни ривожлантириш агентлиги ташкил этилди.

Давлат-хусусий шерикчилик – бу хусусий сектор вакиллари ресурсларини умумжамиyat эҳтиёжларини қондиришга қаратилган муносабат тушунчасидир. Яни, давлат ўз ижтимоий ва инфратузилмавий лойиҳаларини амалга оширишда хусусий сектор вакиллари билан бирлашади, ваколатлар тақсимланади ва ҳар икки тараф манфаатлари шартнома асосида ҳимояланади. Шериклик икки томонлама, лекин манфаат уч томонлама юзага келади. Бу уч манфаат шундан иборатки, биринчи, Давлат ҳеч қандай молиявий харажат қилмасдан ижтимоий ҳаёт функциясини бажаради ва қўшимча даромад мабаиға эға бўлади, иккинчи, хусусий шерик давлатнинг кучи, имтиёзлари ва мулкидан фойдаланган ҳолда, ўз капиталини риск остида янги йўналиш ташкил этади ва у ҳам ўз навбатида қўшимча даромад манбаини яратади, учинчи, жамият учун ижтимоий ҳаёт фаровонлиги ва инфратузилма яхшиланади, янги иш ўринлари табиий ҳолатда яратилади ва ишсизликнинг оз бўлсада қисми бартараф этилади. Аҳоли манфаатлари қисман ёки тўлиқ қондирилади. Ҳам ижтимоий, ҳам иқтисодий нуқтаи назардан бу ДХШ муносабати барқарор иқтисодий ўсишни таъминлаш учун оптимал йўл ҳисобланади.

Ушбу мақолада мамлакатнинг иқтисодий ўсишига таъсир этувчи давлат-хусусий шерикчилик механизмини такомиллаштириш ва унинг миллий иқтисодиётимизга таъсирини оширишни ўрганиш ва таҳлил қилиш кўзда тутилган.

Тадқиқотнинг амалий аҳамияти шу билан белгиланадики, давлат ҳокимияти органлари ва хўжалик юритувчи субъектларга юборилган тавсиялар ва ҳулосалар миллий, минтақавий ва ДХШ билан боғлиқ давлат дастурларида, шу билан бирга уларни ривожлантиришга қаратилган аниқ лойиҳаларда қўлланилиши мумкин.

Мавзуга оид адабиётларнинг таҳлили.

Илмий адабиётларда хорижий ва маҳаллий олимларнинг ДХШни ташкил этиш масалаларини ўрганишга бағишланган кўплаб тадқиқотлари ўрганилган. Хусусан, ДХШнинг илмий-назарий хусусиятлари МДХ олимларидан К.А. Антонова, А.А. Алпатов, О.С. Белокрылова, И.Е. Болехов, Б.Г. Варнавский, Е.А. Дынин, Л.И. Ефимова, В.А. Михеев сингари олимларнинг асарлари, Жаҳон банкининг маърузаларида кўриб чиқилган.

Иқтисодчи олим И.Е. Болехов эса “Ҳамкорликдаги ҳаракатлар майдони. Давлат-хусусий шерикчилиги инновацион иқтисодиёт белгиси сифатида” асарида “ДХШ - давлат идоралари ва хусусий бизнес ўзаро иттифоқи ҳисобланиб, унинг мақсади – иқтисодиётнинг стратегик тармоқларидан то мамлакат миқёсида ёхуд унинг айрим ҳудудларида хизматлар кўрсатишга қадар ижтимоий аҳамиятга молик лойиҳаларни яратиш ва ривожлантиришдан иборат”, деб қайд этади [1].

Бундан ташқари, В.Г. Варнавский, А.В. Клименко ва В.А. Королев ҳаммуаллифлигидаги “Давлат-хусусий ҳамкорлиги. Назария ва амалиёт” номли ўқув қўлланмасида “ДХШ - давлат ва жамоатчилик мулк объектлари, шунингдек, кенг доирадаги иқтисодий фаолият турларида ижтимоий аҳамиятга молик лойиҳаларни амалга ошириш мақсадида давлат ва жамоатчилик идоралари, муассаса ва корхоналари томонидан ижро этилувчи ва кўрсатилувчи хизматларга нисбатан давлат ва хусусий сектор ўртасидаги ўзаро таъсирнинг юридик жиҳатдан мустаҳкамланган шаклини намоён этади” деб таъкидлашади [2]. Е.А. Дынин ҳам “ДХШ – ижтимоий неъматлар яратиш ёки ижтимоий хизматлар кўрсатиш учун узоқ муддатли ва ўзаро фойдали асосда жамият (давлат ёки маҳаллий ўзини-ўзи бошқариш)нинг моддий ва номоддий ресурсларини бирлаштириш жараёнидир” деб уқтириб ўтади [3]. Давлат ва хусусий шерикчилиги турли халқаро молия ташкилотлари, хорижий ва миллий иқтисодчи олимлар, мутахассислар томонидан ҳар хил талқин этилади. Жумладан, Иқтисодий ҳамкорлик ва ривожланиш ташкилоти (ИХРТ, ингл. OECD - Organisation for Economic Cooperation and Development) ДХШ ни – ҳуқумат ва бир ёки бир нечта хусусий шерикларнинг (ўзаро бажарувчи ёки молиялаштирувчи ташкилот бўлиши мумкин) ўзаро келишуви бўлиб, унга биноан шериклар хизматларни шундай тақдим этилишини таъминлайдики, бунда давлатнинг хизматларни тақдим қилиш ва хусусий инвесторнинг фойда олиш мақсадлари ўзаро муштарақ бўлади ҳамда мазкур алоқанинг самарадорлиги хусусий шерикка рискларни қандай тақсимланганлигига боғлиқлигини қайд этади [4]. М.Б.Жерард эса ДХШ – бу хусусий капитални

ўзига жалб қилишни ва баъзан эса ижтимоий хизматларнинг сифатини ошириш ёки давлат активларини бошқариш учун давлат капиталини ҳам жалб қилишни уйғунлаштиради деб таъкидлайди[5]. Халқаро Валюта жамғармаси томонидан берилган таърифда эса “ДХШ – давлат томонидан анъанавий тарзда таъминланган инфратузилмавий активлар ва хизматларни хусусий сектор томонидан тақдим этишга қаратилган келишувдир” деб таърифланади[6]. Давлат-хусусий шерикчиликнинг иқтисодий-ташкилий имкониятлари тўғрисида О.С. Белокрыловой, Б.Г. Варпаковского, Л.И. Ефимовой, О.А. Ломовцевой, В.А. Михеева, Т. Санниковой, Б. Столярова и А. Шмарова каби олимларнинг ҳам ишлари ўрганилиб чиқилган.

Шу билан бирга, Патрик Т.И. Лам, Венжинг Янг (Patrick T.I. Lam, Wenjing Yang) тадқиқот натижаларида шуни кўрсатадики, барча лойиҳалар ҳам ДХШ шаклига мос келавермайди, ёки самарасиз бўлади. Давлат ва хусусий сектор ўртасидаги қарорлар қабул қилишдаги қарашлар турлича бўлиши мумкинлиги ва қайси лойиҳаларда ДХШ механизмини ишлатиш тўғрисида фикр юритган.

Поул Хартман, Жефф Огден ва Росс Жексон (Paul Hartman, Jeff Ogden, Ross Jackson) “Шартнома муддати: давлат-хусусий шериклиги таъсир қандай?” мавзусидаги илмий мақолаларида етказиб берувчилар томонидан инвестиция қилиш масалаларига оид икка умумий саволни ёритиб берганлар. Биринчидан, давлат агентликлари қандай принципда ишлайди ва хусусий етказиб берувчиларнинг хатарларини идрок этишида шартноманинг давомийлиги таъсири қандай? Иккинчидан, шартнома муддати хусусий инвестицияларга қандай таъсир кўрсатади? Деган саволларга давра суҳбатлари ва сўровномалар, интервьюлар асосида фикрларни жамлашган. [7].

Наннан Венг, Зенг Гонг, Юнфеи Луи ва Крейг Томсон (Nannan Wang, Zheng Gong, Yunfei Liu, Craig Thomson) ларнинг “Давлат-хусусий шериклик тизимини амалга оширишда давлат бошқарувининг таъсири Буюк Британия ва Хитой мисолида: тизимли таққослаш” номли мақоласида ДХШни баҳолаш ва таққослаш учун тизимли ва инновацион таҳлилий базани Буюк Британия ва Хитой учун ишлаб чиқишган. Тадқиқот натижасида ҳукумат томонидан ДХШ бошқарувини амалга оширишда концептуал моделни таклиф этишади.

Давлат-хусусий шерикчиликнинг иқтисодий, институционал ва бошқарув жиҳатлари мавзусини ёритиб берган олим бу Беларуссия информатика ва радиотехника давлат университети профессори Колосов А.С. ҳисобланади.

Тадқиқот методологияси. Мақолада ДХШнинг назарий ва услубий асосларини ўрга-

нилган, шунингдек, қиёсий, таркибий ва солиш-тирма таҳлил қилиш учун Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси, ДХШ агентлиги расмий маълумотлари, ҳамда Бирлашган миллатлар ташкилоти маълумотларидан фойдаланилган. Ўрганиш жараёнида таҳлил, статистик маълумотларни солиштириш ва таққослаш ҳамда илмий мушоҳада, қиёсий таҳлил усулларидан фойдаланилган.

Таҳлил ва натижалар. Россиялик эксперт Н. Агазаряннинг ёзишича, давлат-хусусий шерикчиликнинг дунё миқёсидаги ривожини учта босқичга бўлинади. [8]

Биринчи босқич: Лотин Америкаси, Шарқий Европа, шунингдек, МДХ мамлакатлари турибди. Улар томонидан шерикчилик учун ҳуқуқий ҳужжатлар ва стандартларни ишлаб чиқиш устида иш олиб борилмоқда, бу йўналишдаги бозорни шакллантиришга, биринчи навбатда жорий этиладиган лойиҳаларни аниқлашга киришилмоқда. Таҳлилчининг таъкидлашича, ушбу мамлакатлар давлат-хусусий шерикчиликни қай йўсинда амалга ошириш керак, бу борадаги хатарлар (риск) қандай оқибатларга олиб келиши мумкинлигини етарлича тушунмасдан шундай ҳақдорликни йўлга қўйишга ҳаракат қилишмоқда.

Иккинчи босқич: АҚШ, Канада, Янги Зеландия, Япония, Россия, Германия, Франция, Испания, Италия каби ривожланган мамлакатларни қамраб олади. Уларда давлат-хусусий шерикчилик тузилмаси шакллантирилган, норматив-ҳуқуқий база яратилган, янги секторлар қўшилган ҳолда бу соҳадаги лойиҳалар қамрови кенгайтирилган.

Учунчи босқич: фақатгина Буюк Британия, Австралия, Жанубий Корея ва Ирландия эгаллашган, холос. Бу мамлакатларда давлат-хусусий шерикчилик механизми такомиллашгани, унинг ривожини йўлидаги ҳуқуқий тўсиқлар бартараф қилингани, шерикчилик лойиҳалари бўйича маълум оқим пайдо бўлгани, инфратузилма соҳасида бундай ҳамкорликка қўшилиш истагидаги инвесторлар сони кўпайгани кузатилади.

Давлат-хусусий шерикчиликнинг асосий принциплари куйидагилардан иборат:

- ❖ давлат шерикчилигининг ва хусусий шерикчиликнинг қонун олдида тенглиги;
- ❖ давлат-хусусий шерикчиликни амалга оширишдаги қоидалар ва тартиб-таомилларнинг шаффофлиги;
- ❖ хусусий шерикчиликни танлашдаги баҳслашув ва холислик;
- ❖ камситишга йўл қўймаслик;
- ❖ коррупцияга йўл қўймаслик.

Иқтисодий жиҳатдан қараганда, ДХШ алоҳида институционал ва бошқарув муносабатларини талаб этади. Жамиятнинг ривожланиши институтларнинг қисман шерикчилик асосида,

жамиятнинг институционал базасини сақлаб қолиш асосида ташкил этилган давлат мулкани тасарруф этувчи ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатиш хусусий субъектлари билан бирга ривожланиш йўлини тутмоқда.

Бошқарув томонидан қаралганда эса, Давлат-хусусий шериклик муносабатларида давлат мулкidan белгиланган тартибда фойдаланиш учун ташаббус хусусий сектор томонидан бўлиши керак. Давлат ва хусусий сектор ўртасида ўзига хос ихтисослашган ташкилий муносабатлар юзага келади. Хусусий сектор вакиллари эса, кўрсатилган хизмат ёки яратилган маҳсулотларни истеъмолга чиқариш натижа-сида даромад кўради.

Хиндистон 2018 йилда жаъми инвестицияларнинг 4%, ёки қиймати 1,2 млрд. АҚШ

доллари бўлган 100 та ақлли шаҳар куриш дастурида 73 та ДХШ лойиҳалари билан етакчилик қилмоқда. Шу каби мисолларни Хитой, Япония ва Корея давлатларини мисол қилиш мумкин. Jacobson журналинда 45 дан ортиқ ДХШ лойиҳаси асосидаги ақлли шаҳар лойиҳаларини таклиф қилган[9]. Ўзбекистонда эса 2 йил ичида катта ва кичик ҳажмдаги ДХШ лойиҳалари бўйича жами 45 та лойиҳа ишлаб чиқилган бўлиб, шундан 2020 йил ҳолатига энергетика соҳасида 12 та лойиҳа, коммунал хизматлар соҳасида 12 та лойиҳа, транспорт 4 та лойиҳа, соғлиқни сақлаш соҳасида 14 та лойиҳа, таълим ва маданият соҳасида 4 та, туризм соҳасида эса та лойиҳа ишлаб чиқилган.

1-жадвал

Ўзбекистонда ДХШни ривожлантириш агентлиги томонидан амалга оширилаётган лойиҳалар

№	Соҳа	Лойиҳалаштирилганлар		Лойиҳалаштирилаётганлар	
		Тури	Лойиҳа сони	Тури	Лойиҳа сони
1	Соғлиқни сақлаш	Гемодиализ марказларини ташкил этиш	1	Фарм комитет ҳамкорлигида Онкология марказини ташкил этиш	1
				Реабилитация марказини ташкил этиш	1
				Кўп тармоқли шифохона куриш	1
				Диагностика маркази	1
				Стерилизация маркази ташкил этиш	1
2	Транспорт	Кўприклар куриш	2	Автобус терминалларини модернизация қилиш	1
3	Коммунал хўжалик		3	Сув ва иссиқлик таъминоти ишлари (алоҳиди ҳудудлар кесимида)	2
4	Энергетика	Иссиқлик ва куёш электр станциялари куриш	9		
5	Таълим тизими			Сергели туманидаги 11 та мактабни модернизация қилиш	1
6	Қишлоқ хўжалиги			Кўп тармоқли қишлоқ хўжалиги сервис марказлари	1

Манба: Ўзбекистон Республикаси Молия Вазирлиги қошидаги ДХШ ривожлантириш агентлиги маълумотлари асосида муаллиф томонидан ишлаб чиқилди.

Давлат хусусий шерикчилик агентлигининг маълум қилишича, ҳозирги кунда 15 та йирик ДХШ механизми остидаги, қиймати \$ 6.8 млрд. бўлган лойиҳа амалга оширилмоқда. Улардан 9 та лойиҳа энергетика соҳаси бўйича, 2 та лойиҳа транспорт, 3 та лойиҳа коммунал хўжалик йўналишида ва 1 та лойиҳа соғлиқни сақлаш соҳасида амалга оширилмоқда.

Энергетика соҳасида ДХШ лойиҳаси асосида Навоий вилоятидаги қуввати 100Мвт бўлган лойиҳанинг хусусий шериги бу БАА нинг “Masdar” компанияси бўлиб, 1 квт/соат электр энергияси учун 2.67 цент таклифи билан тендерда ғолиб бўлди ва курилиш ишлари хозирда давом этмоқда.

Булардан ташқари, агентлик билан бирга-ликда яна 10 та лойиҳа ташкил этиш кўзда тутилмоқда. Шулардан 5 та соғлиқни сақлаш

соҳасида лойиҳалаштирилмоқда, 1 та таълим соҳасида, яна 1 та транспорт ва 2 та лойиҳа коммунал хўжалик учун лойиҳалаштирилмоқда. Лекин, бир нарсани унутмаслик лозим. Йирик, табиат билан уйғунлашган лойиҳаларни амалга оширишда албатта экологик муаммолар, ушбу лойиҳаларнинг келгуси оқибатлари тўғрисида мутахассислар хулосаси асосида амалга ошириш мақсадга мувофиқ ҳисобланади.

Қуйидаги жадвалда Ўзбекистон Республикасида мактабгача таълим муассасаларининг ташкилий тузилмаси жихатидан сони ва улуши таҳлил қилинган. Натижа шуни кўрсатадики, Давлат-хусусий шерикчилик самараси яққол намоён бўлади ва умумий болалар боғчаси сонининг 58 %ни ДХШ лойиҳалари асосидаги муассасалар ташкил этади.

Мактабгача таълим муассасаларининг миқдорий таҳлили

Мактабгача таълим муассасаларининг тури	Сони
Жами мактабгача таълим муассасалари	19 316
Жумладан:	
Давлат	6 258
Хусусий	795
Оилавий ва ДХШ асосида	11 212
Нодавлат	1 051

Манба: Мактабгача таълим вазирлиги расмий сайти маълумотлари асосида муаллиф томонидан тузилди.

Республикада умумий сони 19 316 та мактабгача таълим ташкилоти фаолияти йўлга қўйилган, уларнинг 6 258 таси давлат ва 13 058 таси нодавлат (795 та хусусий, 11 212 та оилавий ва ДХШ асосидаги 1 051 та нодавлат МТТ) мактабгача таълим ташкилотлари ташкил этмоқда. Ушбу мактабгача таълим ташкилотларида 1 760 808 нафар бола ёки мактабгача ёшдаги аҳолининг 62,4 фоизи қамраб олинган.

Бошланғич мактаб таълим билан қамраб олиш даражаси 100% ни ташкил қилади, бироқ ўрта синфларда (5-9 синфлар) ўқитиш бўйича маълумотлар мактабга қатнамайдиган ёки иккинчи йилга қолдирилган болалар борлигини кўрсатмоқда, чунки бу даврда ўқитиш билан қамраб олинганлик даражаси атиги 94 %ни ташкил қилади. Бундан ташқари, ўқувчиларнинг фақат 91% 5-9 синфларни муваффақиятли битиради. Бутун мамлакат бўйлаб 25-30 ёшдагиларнинг 12% гина олий маълумотга эга [10]. Натижа шуки, мактабгача таълимга, сифатли умумий ўрта ва олий таълимга эга бўлиш аёллар ва эркеклар учун, ногиронлиги бўлган болалар учун, шаҳар ва қишлоқ болалари учун, кам даромадли оилалар болалари учун тўла таъминланган оилалар болаларига нисбатан катта фарқ қилади.

Иқтисодий фаолликнинг пасайиши шароитида, ДХШ лойиҳалари (Транспорт, туризм, аҳолига хизмат кўрсатиш, медицинна, қурилиш) даромад олиб келишда катта қийинчиликларга дуч келади. Кўпгина ҳолларда истеъмолчиларнинг тўловлари натижада олинган даромадга тайанадиган ДХШ лойиҳаларида форс-мажор хавфи заиф даражада кўзда тутилган, ёки умуман кўзда тутилмаган. Карантин туфайли Денгиз портларида юкларнинг камлиги, Авиакатновларнинг йўқлиги, ёқилғи қуйиш тўловлар йўқлиги, йўллардаги хизмат кўрсатувчиларнинг (мехмонхона, овқатланиш ва бошқа пулли хизматлар) карантин туфайли даромади йўқлиги, хусусий касалхоналарда янги беморларнинг тўлов қобилияти пасайиб кетишини таъсирини ўйлаб кўриш шарт.

Дунё мамлакатларида эса, Францияда истеъмол нархлари индекси апрел ойида АҚШ да 1,5 %га, Хитойда 4,3 %га, Россияда 2,5 %,

Исландияда 2,3%га, Покистонда 9,5%га, Белгияда 0.6%га, Мисрда 10%га ошган.

Хулоса ва таклифлар. Шундан хулоса қилиш мумкинки, Ривожланган мамлакатларга нисбатан ривожданмаган мамлакатларда ва иқтисодиёти айна туризм ёки транспортга боғлиқ бўлган мамлакатларда инфляциянинг кескин ошиши кузатилмоқда. Натижада мамлакат аҳолиси истеъмол товарларга бўлган талаби кескин камайиб, айрим иқтисодий соҳалар ва хизматларнинг ишдан чиқиши юзага келади. Айна шу инқироз шароитида, озиқ-овқат маҳсулотлари ва хом-ашё ресурсларини маҳаллий ишлаб чиқариш жараёнини йўлга қўйишни шиддатли равишда амалга ошириш керак. Бунинг учун айна шу соҳаларга, катта ёки кичик бўлишидан қатъий назар инвестицияларни жалб қилиш ўринли бўлади.

Мамлакат иқтисодий ўсишни таъминлашга таъсир этувчи омилларни илмий ва амалий жиҳатдан ўрганишда статистик маълумотлар, танланма усулда белгилаш, назарий фалсафий, объектив ёндашув, иқтисодий таҳлил усулларидан фойдаланиш асосида илмий хулосалар шакллантирилди. Тўпланган маълумотлар асосида тизимли ҳамда мантиқий ёндашув каби услублардан самарали фойдаланилди.

Шу билан биргаликда ДХШ муносабатлари илм-фан соҳасида, техника, тиббиёт, маданият ва бошқа соҳаларда амалга оширилиши мумкин.

Миллий иқтисодиёт барқарор ривожланиши учун ижобий таъсир кўрсатувчи ташқи омиллар юзага келади, масалан:

- Давлат бюджетига тушаётган юкини камайиши;

- ДХШ объектларига сарфланаётган давлат молиявий харажатларининг шаффофлиги юзага келади;

- Янги инновацион технологияларнинг олиб кирилиши ва эксплуатация жараёни тезлашади;

- Истеъмолчи эҳтиёжлари учун хизматлар ва товарлар аниқ ва талабларга мувофиқ ишлаб чиқарилади;

- Ижтимоий ҳаёт тизимини барқарорлаштиришда капитал мақсадли йўналтирилади;

- Банк ва бошқа молиявий тизимларни янада шаклланишига сабаб бўлади.

Бутун дунёда авж олган пандемия ва унинг келгусидаги оқибатларини юмшатишда ДХШ механизмнинг ўрни каттадир. Тўлиқ давлат активи бўлган иқтисодий ташкилотларга нисбатан ДХШ механизмини такомиллаштириш орқали ички ва хорижий инвестиция жозибдорлигини янада ошириш талаб этилади. Хорижий инвестицияларни йўналтиришни имконияти мавуд, лекин инвечтициларни пандемия сабабли ёки бошқа сабабдан фаолияти оқсаёт-ган ташкилотларга киритиш тўғри бўлади.

Иқтисодий инқироздан чиқиб кетиш ва вазиятни янада чўзилиб кетишини олдини олиш учун давлат ва банклар иқтисодиётнинг муҳим тармоқларига аралашувини ошириши ва ўз инвестицияларини киритишлари лозим бўлади. Давлат барча тармоқларни қамраб олишга қуввати етмайди. Бунда давлат-хусусий шериклик асосида ташкил этилган ташкилотлар ўз фаоллигини ошириши керак бўлади.

Бизнинг фикримизча, бизнес ва давлатнинг ўзаро таъсирининг янги ташкилий шакллари ва механизмлари доирасида иқтисодиётнинг инновацион ўсиши янада тезлашувига асос бўлади. Давлат хусусий шерикчилиги инновацион ривожланишнинг тезлаштирувчи механизми сифатида қаралиши керак деб ҳисоблаймиз.

Шу билан биргаликда, ДХШ механизми асосида ташкил этиладиган лойиҳаларда уларнинг экологик, иқтисодий, сиёсий ва албатта ижтимоий оқибатларини инобатга олган ҳолда ислох қилиш керак деб ҳулоса чиқарамиз. Сабаби, келгуси авлод учун бугунги кунда биз томондан қўйилган хатоларни бартараф этиш ва нотўғри қарорлар асосида юзага келадиган глобал муаммоларга қарши курашиш учун вақт ва маблағ сарфламасликлари лозим. Акс ҳолда барқарор ривожланиш даражасига ета олмайди инсоният.

Манба ва адабиётлар рўйхати:

1. И.Е. Болехов "Область совместных действий. Государственно-частное партнерство как признак инновационной экономики" -М.: ГУ-ВШЭ, 2019.
2. Варнавский В.Г., Клименко А.В., Королев В.А. Государственно-частное партнерство: теория и практика: учебное пособие / Варнавский В. Г., Клименко А. В., Королев В. А. — М.: ГУ-ВШЭ, 2010.
3. Дынин Е.А. Риски бизнеса в частно-государственном партнерстве / Дынин Е. А. // Общество и экономика. — 2007. — № 5–6. С.111.
4. Dedicated Public-Private Partnership Units: A Survey of Institutional and Governance Structures, OECD, 2010.
5. Gerrard M.B. What Are Public-Private Partnerships, and How Do They Differ from Privatizations?//Finance & Development. 2020. Vol.38.
6. Public-Private Partnerships. International Monetary Fund, 2020. 8. <http://ppp.worldbank.org/public-privatepartnership/overview/whatarepublic-private-partnerships>.
7. Paul Hartman a, Jeff Ogden b, Ross Jackson - "Contract duration: Barrier or bridge to successful public-private partnerships?" nomli maqolasi. " Technology in Society" журнали. Technology in Society 63 (2020) 101403. <http://www.elsevier.com/locate/techsoc>.
8. Замира Тожиева, «BOZOR, PUL VA KREDIT» илмий амалий журнал, «БПК», 2019 й. 3-сон, 2019 й.
9. Patrick T.I. Lam, Wenjing Yang-Factors influencing the consideration of Public-Private Partnerships (PPP) for smart city projects: Evidence from Hong Kong, journal homepage: www.elsevier.com/locate/cities 99 (2020) 102606.
10. 2019/2020 "Ўзбекистондаги болалар таҳлили" UNICEF 2020.
11. David Baxter - "How will coronavirus affect public-private partnerships?" <https://blogs.worldbank.org/ppps/how-will-coronavirus-affect-public-private-partnerships> // 10 март. 2020 й.
12. Ўзбекистон Республикаси давлат статистика қўмитаси расмий сани- www.stat.uz
13. Ўзбекистон Республикаси Молия Вазирлиги қошидаги ДХШ ривожлантириш агентлиги маълумотлари.
14. Федосенко Е.А. Формы государственно-частного партнерства в сфере профессионального образования. Н Мир экономики и права. - N29. - 2011. -
15. Колосов, А.С. Экономические, институциональные и управленческие аспекты государственно-частного партнерства / А.С. Колосов, И.Е. Рисин / I ФЭС: Финансы, экономика, стратегия. — 2011. - N29. — С. 35-38.
16. "Государственно-частное партнерство: содержание, организация, управление развитием"- мавзусида илмий тадқиқот диссертациясига автореферат. Муаллиф: Колосав А.С. 24.11.2011г.
17. S&P халқаро агентлиги расмий сайти.
18. <https://stat.uz/uz/>;
19. <https://blogs.worldbank.org/>;
20. <https://www.spglobal.com/>;
21. <https://www.imf.org/en/>;